

Editorial: Traducció i dispositius mòbils

Inmaculada Serón-Ordóñez
Universidad Pablo de Olavide, de Sevilla

RESUM

Els dispositius mòbils (tauletes, telèfons intel·ligents, etc.) estan transformant la localització, ja que han donat lloc a nous sistemes operatius i a una explosió d'aplicacions amb característiques pròpies respecte del programari d'escriptori. En aquest treball, es presenta el monogràfic de *Tradumàtica* dedicat a les interseccions entre la traducció i els dispositius mòbils i a l'ús del maquinari i del programari d'aquests dispositius per a traduir o interpretar.

Paraules clau: dispositius mòbils, tauletes, telèfons intel·ligents, traducció, interpretació, localització, aplicacions mòbils, programari

Als anys 90, l'arribada de la «localització» va transformar el sector de la traducció. *Tradumàtica* va constituir un dels primers intents de la lenta maquinària del món acadèmic per reflectir aquesta realitat, la qual ha trigat a fer-se lloc en la literatura científica i, encara més, en els nostres plans d'estudi. Ara que la localització està experimentant una transformació important, iniciada fa uns quants anys arran de l'aparició de nous sistemes operatius i d'aplicacions per als nous dispositius electrònics (començant per les tauletes i els telèfons intel·ligents), *Tradumàtica* es posa a l'avantguarda amb un número dedicat a aquesta nova realitat.

Quan el seu Consell de Redacció ens va convidar a editar aquest número de la revista, centrat en les interseccions en general entre la traducció i els dispositius mòbils, no vam poder evitar veure-ho com un repte, especialment pel que fa a la localització d'aplicacions mòbils, atesa la seva recent incorporació a la traducció professional. Aconseguiríem oferir un panorama global nodrit de coneixement expert? Fins avui, molt poques són les publicacions que han abordat el tema que ens ocupa; entre les comptades excepcions, cal destacar la revista *Multilingual*, en la qual han anat apareixent els últims anys articles sobre aquesta qüestió.

Amb aquest monogràfic, doncs, *Tradumàtica* manté el seu paper pioner i la seva proximitat a la realitat del sector de la traducció. El monogràfic s'articula al voltant dels aspectes següents, en l'ordre que segueix: la localització per a dispositius mòbils, tant de programari (inclosos els videojocs) com de llocs web; les aplicacions mòbils de suport al traductor o a l'intendent (inclòs el posteditor); els nous entorns de treball del traductor, propiciats per dispositius com tauletes i telèfons mòbils amb mètodes d'entrada tàctils i de veu, i l'estudiant al davant de la «realitat mòbil».

Síntesi de les contribucions

El número obre amb tres articles dedicats a la localització per a dispositius mòbils. El primer, de **Simón Jiménez**, gestor de localització de l'empresa de localització multilingüe LocalVersion, ofereix una visió general de la localització d'aplicacions mòbils, i se centra en els diferents formats d'arxius i els coneguts processos i eines. Simón Jiménez posa en relleu la transformació que està suposant per al subsector de la localització la irrupció en les

nostres vides dels dispositius mòbils: es multipliquen les combinacions lingüístiques dels projectes i l'anglès deixa de ser necessàriament la llengua d'origen, els volums de paraules es redueixen, els elements visuals guanyen força i els processos de treball s'acceleren frenèticament; com a conseqüència, sorgeix el repte de treure beneficis de projectes que són «inevitably small, global and urgent[, with] multiple time zones, [...] complex encodings and letter types, and [...] the administration and financial issues caused by agile operations in 30 different countries».

Segueix un article centrat en la localització de videojocs per a dispositius mòbils. Els autors, **Muñoz Sánchez** i **López Sánchez**, analitzen, component per component (interfície d'usuari, diàlegs, descripcions de botigues d'aplicacions, anuncis), les particularitats de la localització d'aquests productes, des de la fase d'internacionalització fins a la verificació tècnica, passant per la revisió. L'article inclou un apartat d'eines per a cada fase.

De la mateixa manera que les aplicacions creades per a dispositius mòbils passen a tenir versió d'escriptori (per exemple els programes de missatgeria WhatsApp i Telegram), els llocs web fan el recorregut invers, i és que els dispositius mòbils guanyen terreny als ordinadors en navegació per internet (Bell, 2014, citat en Moorkens, O'Brien i Vreeke en aquest número). El següent article del monogràfic, de **Plaza Lara**, està dedicat a la localització de llocs web optimitzats per a dispositius mòbils, i aprofundeix en el concepte de *responsive design* o disseny adaptatiu, que també toca Simón Jiménez i que és un bon exemple de la transformació que està experimentant el sector i de les repercussions per al traductor. El treball de Plaza Lara, com l'anterior, abasta des de la internacionalització fins a la verificació tècnica; a més, inclou la gestió de projectes, i para una atenció especial a les eines que faciliten la fase de verificació.

Després d'aquest trio d'articles sobre la localització per a dispositius mòbils, el número presenta una triada sobre aplicacions de suport per al traductor o intèrpret. El primer és «La integración de los dispositivos móviles en el entorno de trabajo de los profesionales de la traducción y la interpretación». Per a l'autora, **Del Pozo Caamaño**, traductora tècnica i intèrpret mèdic, els dispositius mòbils han suposat «una cierta revolución en la forma de trabajar de traductores e intérpretes». Basant-se en la seva experiència i en la de companys del sector, Del Pozo Caamaño identifica les tasques següents com les que han rebut una influència més gran: la presa de notes de l'intèrpret; la creació, la consulta i el manteniment de glossaris terminològics; la consulta de fonts d'informació; la formació continuada; la gestió de la informació, i la comunicació. Malgrat que reconeix que se sol treballar en un ordinador de sobretaula, afirma que els dispositius mòbils permeten millorar i fer més eficaç el treball: «Podemos llevar nuestros diccionarios o glosarios sin hacer ningún esfuerzo físico, fácilmente en una tableta o incluso en un móvil, podemos usar las tabletas para tomar notas y consultar nuestras fuentes de referencia al mismo tiempo, podemos aprovechar el tiempo para mantenernos informados de los temas que nos interesan durante nuestros desplazamientos por trabajo, podemos llevar nuestros archivos de trabajo con nosotros en todo momento y mantenernos comunicados con nuestros clientes». La traductora i intèrpret tanca el seu article fent una crida al desenvolupament urgent de versions mòbils dels sistemes de memòries de traducció que permetin dictar les traduccions als dispositius.

Ortego Antón avalua des del punt de vista de la interpretació social les sis eines de gestió terminològica més utilitzades pels intèrprets de conferències segons la International Association of Conference Interpreters. Si bé els resultats de l'avaluació són positius (atès el caràcter intuïtiu de les eines, el fet que permeten fer cerques ràpidament i la seva capacitat d'adaptació a les característiques de la interpretació), hi ha un marge de millora considerable (per exemple, en la compatibilitat amb els diferents sistemes operatius o amb sistemes d'escriptura com l'àrab i el xinès). L'autora apunta la necessitat de millorar les eines existents o de crear-ne de noves.

Precisament, l'article següent del dossier es dedica al desenvolupament d'una nova eina, no per a intèrprets sinó per a traductors. **Moorkens, O'Brien i Vreeke** expliquen com va sorgir l'aplicació per a posteditar traduccions automàtiques en telèfons mòbils Kanjingo,

quines característiques té i quins resultats ha obtingut en les proves que s'han dut a terme per determinar-ne la facilitat d'ús. L'aplicació va ser concebuda per a traductors voluntaris que volguessin contribuir a una causa determinada o per a processos de treball ràpids i de poc volum. En general, els resultats de les proves de facilitat d'ús van ser molt positius però, tal com recorden els autors en les conclusions de la contribució, encara cal comprovar si la productivitat, a un bon nivell de qualitat, seria suficient per a la viabilitat comercial de l'eina. En qualsevol cas, els mètodes d'entrada tàctil i de veu (aquest últim, ja disponible en telèfons mòbils) són un al·licient per a l'aplicació.

Precisament a aquestes tecnologies (tacte i veu, en ordinadors de pantalla tàctil, tauletes i telèfons) i al seu possible ús en futures eines per al traductor fa referència l'article de **Zapata**, «Translating On the Go? Investigating the Potential of Multimodal Mobile Devices for Interactive Translation Dictation». Aquest treball ofereix una perspectiva general de la «traducció dictada interactiva», en terminologia del mateix autor, que consisteix en l'ús de dispositius com ordinadors amb pantalla tàctil, tauletes i telèfons intel·ligents per a traduir, gràcies a la seva capacitat de combinar diferents mètodes d'interacció amb el dispositiu més enllà del teclat i del ratolí (la veu, el bolígraf digital, el tacte, els gestos...); una capacitat que permet interactuar amb la tecnologia d'una manera més natural, la qual cosa ens porta, en opinió de Zapata, cap a una nova era. L'article descriu un experiment fet amb maquinari i programari existent que explora el potencial i els reptes de la traducció dictada interactiva (TDI) i que intenta determinar si aquesta ofereix als traductors un entorn millor que el tradicional de teclat i ratolí. Malgrat que la productivitat és lleugerament inferior, els resultats quantitatius i qualitatius de l'experiment són encoratjadors: «the technical effort needed to produce a translation with a traditional keyboard-and-mouse environment always exceeds the technical effort needed with the prototypical I[nteractive]T[ranslation]D[ictation] environment (in terms of number of characters typed, which includes spaces and deletions, number of switches between keyboard and mouse, time spent typing in active writing mode, time spent with the mouse, number of switches between windows, etc.)». Amb vista al futur, Zapata subratlla que la recerca en tecnologia de la traducció ha de centrar-se en els traductors humans i en les seves necessitats, i apunta la necessitat d'integrar les memòries de traducció i la traducció automàtica en la TDI.

En un altre article sobre l'entorn de treball del traductor, **Jiménez Crespo**, partint del concepte de *mobile translation*, se centra en la traducció col·laborativa i les aplicacions mòbils, i crida l'atenció sobre el fet que, gràcies a la tecnologia, la traducció col·laborativa ha passat de ser utilitzada per a traduccions voluntàries a utilitzar-se per a traduccions professionals i remunerades. Per a Jiménez Crespo, la «traducció mòbil» representa la següent frontera del sector de la traducció. «This next frontier involves a move from stationary “translators’ workstations” at desks to the possibility of participating in crowdsourced translations anywhere, anytime. [...] [N]ew business models based on micro-task crowdsourcing workflows via apps are now taking advantage of the ubiquitous presence of smartphones to attract bilinguals and professionals alike. [...] [T]hese types of initiatives will undoubtedly create a niche for themselves within the industry due to the never-ending need for speedy delivery of translations».

Un cas concret de traducció col·laborativa és el que presenta l'article «Sa tradutzione de Facebook in sardu», de **Beccu i Martín-Mor**, que descriu el projecte de localització de la plataforma Facebook al sard, una oportunitat per a incrementar la presència digital d'aquesta llengua minoritzada i, així, contribuir a la seva preservació i difusió. Els autors fan èmfasi als reptes que un projecte com aquest suposa per a les llengües minoritzades a causa de la manca d'estandardització, de terminologia, de fonts de referència, etc.

Els dos últims articles del dossier se centren en l'entorn de l'estudiant. **Arnáiz-Uzquiza i Álvarez-Álvarez** presenten un estudi de camp sobre l'ús a l'aula de dispositius i d'aplicacions mòbils per part d'estudiants del Grau en Traducció i Interpretació de les universitats de l'Estat espanyol. L'estudi, dut a terme el curs 2015-2016 i amb dades de 13 universitats, presenta

dades interessants. D'una banda, reflecteix l'ús habitual de portàtils per al treball o l'estudi i de telèfons intel·ligents per a la comunicació. De l'altra, revela com les aplicacions utilitzades en els primers cursos de la titulació són diferents de les dels últims; mentre que en els primers prevalen les d'aprenentatge de llengües, als últims s'utilitzen amb més freqüència diccionaris, eines de traducció assistida per ordinador i programari de gestió de fitxers. Una altra dada interessant que proporciona l'estudi és que els estudiants «consideran que la integració de aplicaciones móviles en su formación debería ser mayor».

Martín-Mor narra l'experiència de la localització al sard de l'aplicació de missatgeria instantània Telegram; una experiència que, per les possibilitats de replicar el projecte amb altres llengües, pot ser d'interès per a institucions públiques i per a docents, atès que és un exemple de contribució a la diversitat lingüística digital amb múltiples avantatges pedagògics.

Completa el dossier el catàleg d'eines, seguint el costum d'aquesta revista de publicar un catàleg de tecnologia relacionada amb el tema del monogràfic. Al catàleg d'aquest número, confeccionat per **Serón-Ordóñez**, hi han participat voluntàriament professionals i acadèmics que hi han aportat eines emplenant un formulari en línia. Aprofitem per agrair-los la col·laboració.

Un cop conclòs el nostre recorregut pel dossier, tornem a mirar enrere per demanar-nos si hem aconseguit el nostre propòsit de proporcionar amb aquest número un panorama global de les interseccions entre la traducció i els dispositius mòbils. El número no es limita a processos, terminals o tipus d'aplicacions concretes, i aspectes essencials com ara la localització per a dispositius mòbils, les aplicacions mòbils de suport a l'interpret i els nous entorns de treball del traductor hi estan raonablement ben representats. A més, el monogràfic palesa la manca d'aplicacions mòbils de suport al traductor, com també la necessitat de més estudis sobre l'ensenyament de la localització per a dispositius mòbils.

Tenint en compte l'interès suscitat per aquestes darreres qüestions entre professionals, desenvolupadors de programari, associacions de voluntaris i altres agents, el grup Tradumàtica ha decidit donar continuïtat virtual al número, i durant els propers mesos continuarà publicant entrades de divulgació relacionades amb la qüestió al seu blog: www.blog.tradumatica.net.

Estem convençuts que la revista *Tradumàtica* no trigarà a rebre articles sobre aquests i altres aspectes relatius a la traducció i als dispositius mòbils, alguns dels quals acabaran constituint monogràfics. Pensem, per exemple, en l'ús de rellotges intel·ligents o altres dispositius portables per part de traductors o intèrprets. En aquest sentit, l'anomenada internet de les coses probablement constituirà una font important de treball.

Per acabar, voldríem fer ressaltar el fet que aquest número inclou articles en una llengua diferent del català, el castellà o l'anglès. Els editors del número agraïm enormement a la direcció de la revista que hagi acceptat la proposta de publicar dos articles d'aquest número en llengua sarda, acompanyats de les respectives traduccions en català. Agraïm també al traductor, Gianfranco Fronteddu, la seva valuosa col·laboració.